

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN**

HÀ QUANG TRUNG

**CƠ SỞ KHOA HỌC CỦA VIỆC
GIẢM NGHÈO BỀN VỮNG CHO CÁC HỘ NÔNG DÂN
TRÊN ĐỊA BÀN TỈNH BẮC KẠN**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ NÔNG NGHIỆP

THÁI NGUYÊN- 2014

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN**

HÀ QUANG TRUNG

**CƠ SỞ KHOA HỌC CỦA VIỆC
GIẢM NGHÈO BỀN VỮNG CHO CÁC HỘ NÔNG DÂN
TRÊN ĐỊA BÀN TỈNH BẮC KẠN**

Chuyên ngành: Kinh tế nông nghiệp

Mã số: 62 62 01 15

LUẬN ÁN TIẾN SĨ NÔNG NGHIỆP

**Người hướng dẫn: 1. PGS.TS. TRẦN CHÍ THIỆN
2. TS. TRẦN ĐÌNH TUẤN**

THÁI NGUYÊN- 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan rằng đây là công trình nghiên cứu độc lập của tôi. Các số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận án này là trung thực và chưa từng được dùng để bảo vệ một học vị nào.

Tôi xin cam đoan rằng, mọi sự giúp đỡ cho việc thực hiện luận án đã được cảm ơn và các thông tin trích dẫn trong luận án này đều được chỉ rõ nguồn gốc.

Tác giả luận án

Hà Quang Trung

LỜI CẢM ƠN

Trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu tại trường Đại học Kinh tế và Quản trị kinh doanh - Đại học Thái Nguyên, tôi đã nhận được sự quan tâm giúp đỡ nhiệt tình của tập thể các Giáo sư, Phó Giáo sư, Tiến sĩ, tập thể các nhà khoa học, bạn bè, đồng nghiệp và gia đình đã là nguồn cổ vũ, động viên quan trọng để tôi hoàn thành luận án của mình.

Nhân dịp này, tôi xin bày tỏ lòng cảm ơn sâu sắc đến Ban giám đốc Đại học Thái Nguyên, Ban Đào tạo Sau đại học - Đại học Thái Nguyên, trường Đại học Kinh tế và Quản trị kinh doanh, Phòng Quản lý Đào tạo Sau đại học, Khoa Kinh tế, Bộ môn Kinh tế Nông nghiệp, UBND tỉnh Bắc Kạn, Sở Nông Nghiệp và Phát triển Nông thôn, Sở Lao động - Thương Binh và Xã hội, Cục Thống kê, Sở Tài chính, Sở Nội vụ, Ban Giảm nghèo, UBND các huyện Ba Bể, Na Rì, Chợ Mới, Chợ Đồn, Bạch Thông, Ngân Sơn, Bạch Thông, Thị xã Bắc Kạn tỉnh Bắc Kạn đã tạo mọi điều kiện để giúp đỡ tôi hoàn thành luận án.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến PGS.TS. Trần Chí Thiện, TS. Trần Đình Tuấn trường Đại học Kinh tế và Quản trị kinh doanh, GS.TS. Mai Ngọc Cường trường Đại học Kinh tế Quốc dân đã tận tình hướng dẫn và giúp đỡ để tôi hoàn thành luận án.

Cuối cùng, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn các nhà khoa học, các thầy, cô giáo, bạn bè, đồng nghiệp và sinh viên đã giúp đỡ tôi hoàn thành luận án này.

Xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, ngày 18 tháng 03 năm 2014

Tác giả luận án

Hà Quang Trung

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN.....	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC KÝ HIỆU VÀ CHỮ VIẾT TẮT	vii
DANH MỤC CÁC BẢNG.....	viii
DANH MỤC HÌNH, HỘP, ĐỒ THỊ.....	x
MỞ ĐẦU.....	1
1. Tính cấp thiết của đề tài	1
2. Mục tiêu nghiên cứu của đề tài	3
3. Đối tượng nghiên cứu và phạm vi nghiên cứu.....	4
4. Kết cấu của Luận án.....	4
Chương 1: CƠ SỞ KHOA HỌC CỦA VIỆC GIẢM NGHÈO BỀN VỮNG	5
1.1. Khái niệm về đói nghèo, tiêu chí đói nghèo và chuẩn nghèo	5
1.1.1. Khái niệm về đói nghèo trên thế giới.....	5
1.1.2. Khái niệm về đói nghèo ở Việt Nam	7
1.1.3. Tiêu chí đánh giá đói nghèo và chuẩn nghèo.....	7
1.2. Các nguyên nhân của đói nghèo và vấn đề giảm nghèo bền vững	12
1.2.1. Các nguyên nhân của đói nghèo	12
1.2.2. Động thái và nguyên nhân của một số hiện tượng nghèo ở Việt Nam. 17	
1.2.3. Vấn đề về giảm nghèo bền vững.....	20
1.3.2. Kết quả giảm nghèo ở Việt Nam giai đoạn trước năm 2011	31
1.3.3. Kết quả giảm nghèo ở Việt Nam giai đoạn 2011-2012	34
1.3.4. Đánh giá sự giảm nghèo thiếu bền vững ở Việt Nam.....	34
1.3.5. Các thách thức trong giảm nghèo bền vững ở Việt Nam.....	36
1.4. Kinh nghiệm giảm nghèo trên thế giới và ở Việt Nam.....	39
1.4.1. Kinh nghiệm giảm nghèo trên thế giới	39
1.4.2. Kinh nghiệm giảm nghèo ở Việt Nam	47
1.5. Cơ sở khoa học của giảm nghèo bền vững	51
1.5.1. Khung lý thuyết về giảm nghèo bền vững	51

1.5.2. Các nhân tố của việc giảm nghèo bền vững.....	53
Tóm tắt chương 1	54
Chương 2: PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	55
2.1. Câu hỏi nghiên cứu của luận án	55
2.2. Khung phân tích của luận án.....	55
2.3. Phương pháp nghiên cứu.....	55
2.3.1. Các phương pháp tiếp cận.....	55
2.3.2. Phương pháp nghiên cứu.....	57
2.4. Chọn vùng nghiên cứu và thu thập thông tin	58
2.4.1. Phương pháp chọn vùng nghiên cứu.....	58
2.4.2. Phương pháp thu thập thông tin	61
2.5. Phương pháp xử lý và phân tích số liệu	63
2.5.1. Phương pháp xử lý số liệu.....	63
2.5.2. Phương pháp phân tích.....	63
2.6. Các chỉ tiêu nghiên cứu.....	66
2.6.1. Nhóm chỉ tiêu phản ánh tình hình đầu tư cho giảm nghèo	66
2.6.2. Nhóm chỉ tiêu phản ánh kết quả đầu tư cho giảm nghèo.....	66
2.6.3. Nhóm các chỉ tiêu phản ánh giảm nghèo bền vững.....	67
2.6.4. Nhóm các chỉ tiêu phản ánh sự bất bình đẳng về thu nhập	68
2.6.5. Phân biệt đơn vị tính phần trăm và điểm phần trăm của giảm nghèo... 68	
Tóm tắt chương 2	69
Chương 3: THỰC TRẠNG GIẢM NGHÈO BỀN VỮNG Ở TỈNH BẮC KẠN	70
3.1. Đánh giá các nguồn lực cho giảm nghèo tỉnh Bắc Kạn.....	70
3.1.1. Nguồn lực về điều kiện tự nhiên.....	70
3.1.2. Nguồn lực về điều kiện kinh tế - xã hội của Bắc Kạn	73
3.2. Thực trạng công tác giảm nghèo trên địa bàn tỉnh Bắc Kạn.....	83
3.2.1. Khái quát các chương trình giảm nghèo của Bắc Kạn.....	83
3.2.2. Tình hình đầu tư cho các chương trình giảm nghèo của tỉnh	89
3.2.3. Kết quả sản xuất ngành nông lâm nghiệp, thủy sản của tỉnh Bắc Kạn sau khi thực hiện các chương trình giảm nghèo.....	91

3.2.4. Kết quả giảm nghèo của tỉnh Bắc Kạn giai đoạn 2006-2010	93
3.2.5. Kết quả giảm nghèo tỉnh Bắc Kạn giai đoạn 2011-2012	95
3.3. Đánh giá kết quả thực hiện chương trình “Hỗ trợ giảm nghèo nhanh và bền vững” tại hai huyện nghèo trong chương trình 30a.....	97
3.3.1. Quá trình tổ chức triển khai chương trình 30a tại hai huyện nghèo	97
3.3.2. Tình hình thực hiện chương trình 30a tại hai huyện nghèo	98
3.3.3. Đánh giá công tác tuyên truyền, quảng bá và sự nhận thức, hiểu biết của hộ nông dân về chương trình 30a	102
3.3.4. Đánh giá chương trình hỗ trợ giảm nghèo nhanh và bền vững trên của các huyện nghèo	103
3.4. Đánh giá kết quả giảm nghèo qua điều tra hộ nông dân.....	107
3.4.1. Tình hình cơ bản các hộ điều tra.....	107
3.4.2. Nguyên nhân đói nghèo của các hộ điều tra	107
3.4.3. Tình hình đói nghèo của các hộ điều tra phân theo dân tộc.....	108
3.4.4. Phân tích cơ cấu thu nhập từ các hộ điều tra	109
3.4.5. Nguyên vọng của các hộ điều tra	110
3.4.6. Phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến thu nhập của hộ nông dân	111
3.5. Đánh giá sự thiếu bền vững trong giảm nghèo của tỉnh Bắc Kạn	115
3.6. Nguyên nhân hạn chế và bài học kinh nghiệm cho giảm nghèo bền vững cho các hộ nông trên địa bàn tỉnh Bắc Kạn	121
3.6.1. Những thuận lợi và khó khăn đến giảm nghèo của tỉnh Bắc Kạn	121
3.6.2. Một số hạn chế và nguyên nhân hạn chế	122
3.6.3. Bài học kinh nghiệm cho giảm nghèo bền vững tại tỉnh Bắc Kạn	123
Tóm tắt chương 3	125
Chương 4: ĐỊNH HƯỚNG VÀ GIẢI PHÁP GIẢM NGHÈO BỀN VỮNG CHO CÁC HỘ NÔNG DÂN TRÊN ĐỊA BÀN TỈNH BẮC KẠN	126
4.1. Định hướng và mục tiêu của giảm nghèo bền vững	126
4.1.1. Định hướng giảm nghèo bền vững cho các hộ nông dân trên địa bàn tỉnh Bắc Kạn.....	126
4.1.2. Mục tiêu giảm nghèo bền vững cho các hộ nông trên địa bàn tỉnh Bắc Kạn.....	129

4.2. Giải pháp giảm nghèo bền vững cho các hộ nông dân trên địa bàn tỉnh	
Bắc Kạn.....	130
4.2.1. Các nhóm giải pháp chung.....	130
Tóm tắt chương 4	140
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ	141
1. Kết luận	141
2. Kiến nghị.....	145
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH CÔNG BỐ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN..	147
TÀI LIỆU THAM KHẢO	148
PHỤ LỤC	159

DANH MỤC CÁC KÝ HIỆU VÀ CHỮ VIẾT TẮT

Ký hiệu và chữ viết tắt	Nội dung đầy đủ
BCĐ	Ban chỉ đạo
BQ	Bình quân
CN	Công nghiệp
CNXH	Chủ nghĩa xã hội
CT	Chương trình
DA	Dự án
DH	Duyên hải
DN	Doanh nghiệp
DTTS	Dân tộc thiểu số
GDP	Tổng sản phẩm trong nước
KP	Kinh phí
KPĐT	Kinh phí đầu tư
LN	Lâm nghiệp
NCS	Nghiên cứu sinh
NLN	Nông lâm nghiệp
PTCS	Phổ thông cơ sở
PTTH	Phổ thông trung học
SP	Sản phẩm
SXNN	Sản xuất nông nghiệp
TS	Thủy sản
THPT	Trung học phổ thông
UBMTTQ	Ủy ban Mặt trận Tổ quốc
UBND	Ủy ban nhân dân
XD	Xây dựng
XĐGN	Xóa đói giảm nghèo
XH	Xã hội

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1: Chuẩn nghèo của Việt Nam được xác định qua các thời kỳ	11
Bảng 1.2. Tỷ lệ nghèo ở Việt Nam giai đoạn 2004 - 2010	31
Bảng 1.3. Hệ số Gini chia theo khu vực thành thị, nông thôn và 6 vùng	33
Bảng 1.4. Bình quân thu nhập của 5 nhóm thu nhập 2002-2010.....	33
Bảng 1.5. Kết quả rà soát hộ nghèo và hộ cận nghèo ở Việt Nam 2010 - 2012	34
Bảng 1.6. So sánh giữa tăng trưởng thu nhập và mức tăng chuẩn nghèo.....	36
Bảng 2.1. Phân vùng kinh tế tỉnh Bắc Kạn	59
Bảng 2.2. Khái quát các chương trình giảm nghèo trên địa bàn tỉnh Bắc Kạn.....	60
Bảng 2.3. Số lượng mẫu điều tra theo địa phương và theo nhóm hộ	63
Bảng 2.4: Mô tả các biến sử dụng trong hàm	66
Bảng 3.1. Tình hình phân bố sử dụng đất đai tỉnh Bắc Kạn	73
Bảng 3.2. Tình hình dân số và lao động tỉnh Bắc Kạn	74
Bảng 3.3a. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế tỉnh Bắc Kạn theo khu vực kinh tế ..	76
Bảng 3.3b. Tốc độ phát triển kinh tế tỉnh Bắc Kạn theo khu vực kinh tế.....	77
Bảng 3.4. Hiện trạng giáo dục tỉnh Bắc Kạn năm 2012	77
Bảng 3.5b. Cơ cấu đội ngũ cán bộ ngành Y tế của tỉnh Bắc Kạn.....	79
Bảng 3.5c. Một số chỉ tiêu chủ yếu ngành Y tế tỉnh Bắc Kạn năm 2012.....	79
Bảng 3.6a. Cơ cấu đội ngũ cán bộ công chức theo giới tính và dân tộc.....	81
Bảng 3.6b. Cơ cấu đội ngũ cán bộ công chức phân theo độ tuổi.....	82
Bảng 3.6c. Cơ cấu đội ngũ cán bộ công chức theo trình độ chuyên môn.....	82
Bảng 3.7. Tình hình đầu tư cho giảm nghèo giai đoạn 2008 - 2011.....	90
Bảng 3.8. Phân bổ vốn theo các mục tiêu của tỉnh Bắc Kạn (2008-2011)	91
Bảng 3.9. Giá trị sản xuất ngành nông nghiệp của tỉnh Bắc Kạn	92
Bảng 3.10. Giá trị sản xuất ngành Lâm nghiệp của Bắc Kạn.....	93
Bảng 3.11. Tỷ lệ hộ nghèo của tỉnh Bắc Kạn giai đoạn 2006 - 2010	94
Bảng 3.12. Kết quả rà soát hộ nghèo và hộ cận nghèo của tỉnh Bắc Kạn năm 2010 (theo chuẩn nghèo mới)	95
Bảng 3.13. Tỷ lệ hộ nghèo của Bắc Kạn giai đoạn 2011-2012	96
Bảng 3.15. Tình hình đầu tư chương trình 30a tại Ba Bể và Pác Nặm giai đoạn 2009-2011*	98